МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ

ПУЗИРНА АЛІНА ПЕТРІВНА

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ
(на матеріалах ПАТ «Альфа-Банк»)

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

АВТОРЕФЕРАТ

на здобуття освітнього-кваліфікаційного ступеню «магістр»

ЧЕРНІГІВ – 2018

Дипломною роботою є рукопис

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, обліково-економічного факультету, Чернігівського національного технологічного університету

Науковий керівник:	к.е.н., доцент Андросенко Олена Олексіївна, Чернігівський національний технологічний університет
Рецензент:	Голова Правління ПАТ «Альфа-Банк» Міхайльо Вікторія Вікторівна

Захист відбудеться «22» травня 2018 р. о 9.00 год. на засіданні державної екзаменаційної комісії у Чернігівському національному технологічному університеті

Завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
д.е.н., професор **Маргасова В.Г.**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах становлення та розвитку економіки України важливе значення має банківська система, яка виступає рушійною силою розвитку в усіх сферах. Одним з елементів підтримки банками суб'єктів господарювання та споживчого попиту населення є надання кредиту. Сфера кредитування безпосередньо пов'язана з потребами розвитку національного виробництва та економіки в цілому. Знаходячись у центрі сучасного грошово-фінансового господарства, обслуговуючи інтереси господарських суб'єктів, кредит опосередковує зв'язки між державою, банком, товаровиробниками і населенням.

Проблеми банківських кредитних операцій і банківського кредитування, питання організації та методики обліку кредитних операцій банків досліджували такі учені-економісти, як: Васюренко О.В., Мороз А.М., ПановГ.С., Чайковский Я.І., Дзюблюк О.В., Зіміна О.В., Соломин С.К., Бутинець Ф.Ф., Савлук М.І. та ін. Також дані проблеми розглядалися і в роботах зарубіжних учених, таких як: Б. Бухвальд, Ханс-Ульріх Деріг, Ю. Зайтц, Ф. Котлер, З. де Куссерг, Же.-Ж. Ламбен та ін.

Метою випускної кваліфікаційної роботи магістра є науково-теоретичне обґрунтування і розробка методичних засад та практичних рекомендацій, що спрямовані на удосконалення обліку, аналізу та аудиту кредитних операцій в установах банку.

Завданнями дипломної роботи є:

– з'ясувати економічну сутність кредитних операцій банку;

– оцінити стан і динаміку кредитних операцій в банках України;

– дослідити класифікацію кредитних операцій та нормативно-правове регулювання їх здійснення;

– проаналізувати показники фінансово-економічної діяльності ПАТ «Альфа-Банк»;

– дослідити організацію і методику проведення обліку і аналізу кредитних операцій банку;

– обґрунтувати особливості аудиту кредитних операцій банку;

– надати пропозиції з удосконалення організації обліку та аудиту кредитних операцій банку;

– дослідити можливості бенчмаркінгу як потужного інструменту в аналітичному процесі кредитних операцій банку.

Предметом є сукупність теоретико-методичних та практичних питань обліку, аналізу та аудиту кредитування в банківських установах.

Об'єктом дослідження є процеси облікового й аналітичного відображення кредитних операцій банку та проведення їх аудиту.

Теоретичною та практичною основою випускної магістерської роботи є фундаментальні положення у галузі теорії кредитування банку, обліку, аналізу та аудиту кредитних операцій, які висвітлені в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених.

В основу дослідження покладено такі методи, як аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, узагальнення та наукової абстракція, методи порівняння та узагальнення, метод групування, факторний аналіз, методи економіко-математичного та графічного моделювання.

Результати дослідження можуть бути використані у процесі формування подальшої стратегії напрямку розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту діяльності банку. Реалізація наведених в роботі пропозицій сприятиме підвищенню ефективності діяльності відділу кредитування.

Структура та обсяг роботи. Дана робота складається із вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Основний зміст викладений на –110 сторінках, робота містить 6 таблиць, 8 рисунків та 6 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **вступі** розкрита актуальність теми магістерської роботи, встановлено мету, завдання, предмет, об'єкт, методи та інформаційна база дослідження, а також подано структуру роботи.

У першому розділі " Характеристика кредитних операцій банку як об'єктів обліку, аналізу та аудиту" розглядається економічна сутність і характеристика кредитних операцій банку, огляд нормативно-законодавчої бази якою регулюється облік в банку. Розглянуто стан і динаміку кредитних операцій в банках України.

Динаміку основних складових активів банківської системи України представлено в таблиці 1.

Зменшенню середньої відсоткової ставки по кредитам сприяло пом'якшення Національним банком монетарної політики у квітні-травні 2017 року. Зниження облікової ставки НБУ супроводжується також поступовим зниженням вартості кредитного ресурсу на внутрішньому ринку. Як наслідок, спостерігається тенденція до поступового відродження кредитування, хоч і дуже повільними темпами.

Паралельно з цим відбувається зниження вартості залучення коштів на вкладні рахунки. Водночас, обмежені обсяги цього ресурсу і високий рівень конкуренції між банківськими установами дещо стримують темпи такого зниження.

Таблиця 1

Динаміку основних складових активів банківської системи України*

Показник / Дата	01.01.2015	01.01.2016	01.10.2016	01.01.2017	01.10.2017
1	2	3	4	5	6
Чисті активи	1 316,85	1 254,39	1 275,94	1 256,30	1 280,71
Кредитний портфель	1 006,36	965,09	943,06	1 005,92	992,06
Вкладення в цінні папери	168,93	198.84	215,68	332,27	352,35
у т.ч. ОВДП	93,43	81,58	156,22	255,47	308,31
Високоліквідні активи	155,64	191,26	212,19	199,50	214,92
Офіційний валютний курс UAH/USD, грн.	15,77	24,00	25,91	27,19	26,52
Середня відсоткова ставка за кредитами в нац. валюті, %	18,80	21,47	16,50	17,70	14,62
Середня відсоткова ставка за кредитами в іноз. валюті, %	8,30	6,88	7,90	8,20	6,49

**Джерело: складено автором на основі [2]*

Протягом 9 міс. 2017 року обсяг клієнтського кредитного портфелю скоротився на 1,4% (13,87 млрд. грн.) та станом на 01.10.2017 р. склав 992,06 млрд. грн. (див. рис. 1). Безпосередньо протягом III кв. 2017 року обсяг клієнтського кредитного портфелю збільшився на 2,0 % внаслідок відносного зростання вартості валютних кредитів.

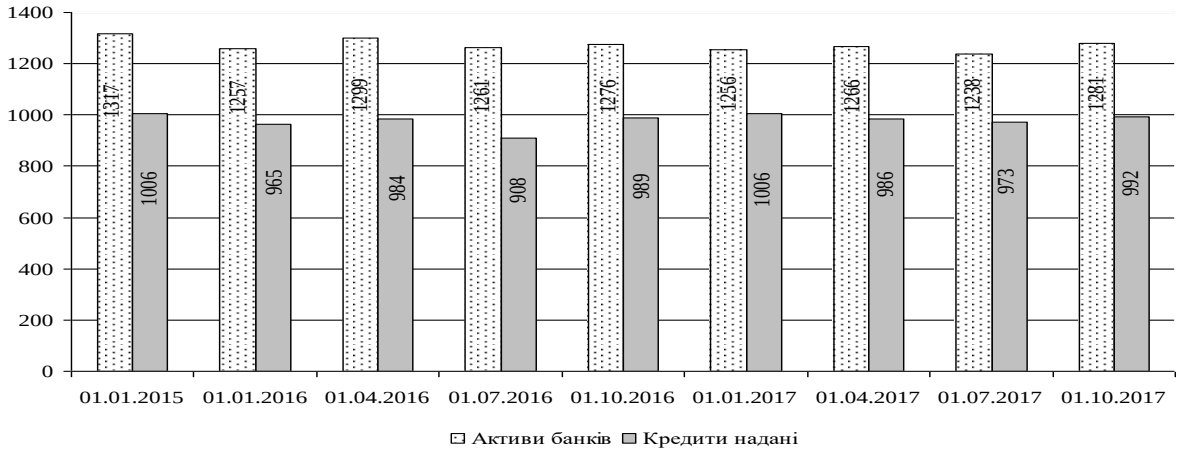

Рис. 1. Динаміка активів банківської системи України*

**Джерело: побудовано автором на основі [2]*

Кредитні операції – основа банківського бізнесу, оскільки вони є головною статтею доходу банку.

Кредитні операції банків також можна поділити на дві групи:
– активні, коли банк виступає в особі кредитора;
– пасивні, коли банк виступає в особі боржника.
Класифікацію наведену на рис. 2.

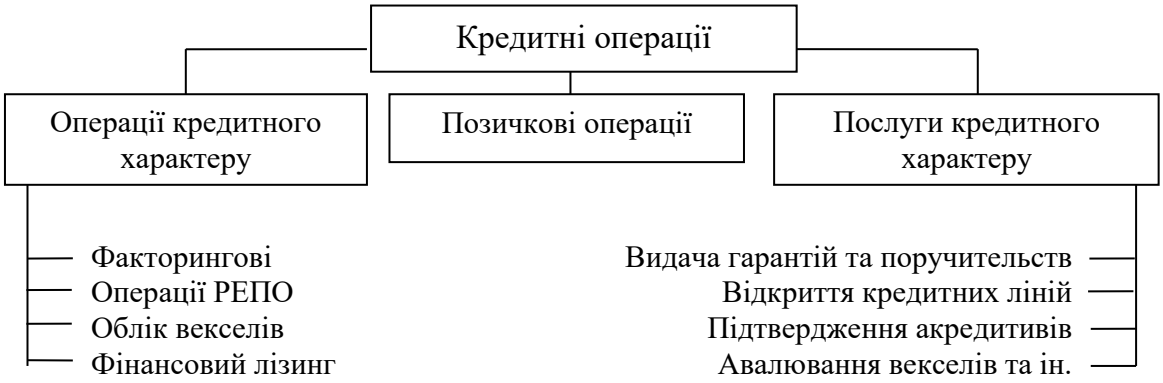

Рис. 2. Класифікація банківських кредитних операцій*

**Джерело: побудовано автором згідно[16]*

На міжнародному рівні методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про кредитні операції регламентуються міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

В Україні методологічні засади відображення в обліковій системі банків кредитних операцій та доходів і витрат, пов’язаних з їх проведенням регламентується такими нормативно-правовими актами Національного банку України:

− Інструкцією з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 21.02.2018 № 14 (далі-Інструкція № 14);

− Правилами бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України, затвердженими постановою Правління Національного банку України від 27.02.2018 № 17 (далі-Правила № 17);

− Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 11.09.2017 № 89 (далі-План рахунків).

У другому розділі роботи «Організація обліку, аналізу та аудиту кредитних операцій ПАТ «Альфа-Банку» розглянуто фінансово-економічну характеристику діяльності ПАТ «Альфа-Банк»; організацію і методику проведення обліку і аналізу кредитних операцій банку та досліджено особливості аудиту кредитних операцій банку.

Альфа-Банк – це великий комерційний український банк з міжнародним капіталом, який входить у приватну інвестиційну холдингову

компанію ABH Holdings SA (ABHH) з головним офісом у Люксембурзі. Холдингова компанія має інвестиції в ряді банківських груп на території країн СНД і Європи, зокрема, операційні компанії ABHH знаходяться в Україні, Росії, Казахстані, Білорусі та Нідерландах. Входить до ТОП-10 найбільших банків країни. Банк заснований в 1992 році і з 2001 року здійснює діяльність під брендом Альфа-Банк.

Банк створений у формі Публічного акціонерного товариства та є правонаступником усіх прав і зобов'язань Закритого акціонерного товариства «Альфа-Банк», що був створений відповідно до рішення Загальних зборів акціонерів від 27 жовтня 2000 року (Протокол № 3/2000)та виступав правонаступником Акціонерного Комерційного Банку «Київський інвестиційний банк.

Місцезнаходження (юридична адреса) Банку: місто Київ, вулиця Десятинна, 4/6.

ПАТ «Альфа-Банк» має дивізійну організаційну структуру, орієнтовану на надання різних видів банківської продукції.

До системи Банку на кінець звітного 2017 року входять: Головний офіс та 103 відділення. На 31 грудня 2017 року загальна чисельність співробітників Банку складала 4 884 особи.

Середньооблікова чисельність штатних працівників обліковою складу 4884 осіб, середня чисельність позаштатних працівників та осіб, які працюють за сумісництвом 26 осіб, чисельність працівників, які працюють на умовах неповного робочого часу (дня, тижня) 649 осіб.

Банк має самостійний баланс, діє на основі повного господарського розрахунку і самофінансування.

Основним напрямом діяльності Банку є залучення у вклади коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення рахунків фізичних та юридичних осіб.

Майном Банку є основні фонди, оборотні кошти, а також інші цінності, вартість яких відображена в самостійному балансі Банку.

Для здійснення обліку кредитних операцій в Дирекції використовуються автоматизовані системи, а саме: система обліку ОДБ «Ісаод»; БД «Банкмастер»; БД «Трансмастер»; ПЗ «Клендінг».

У третьому розділі «Шляхи вдосконалення організації обліку, аналізу та аудиту кредитних операцій банку» обґрунтовано та надано шляхи вдосконалення організації обліку, аналізу та аудиту кредитних

операцій банку (табл. 2) та бенчмаркінг як потужний інструмент в аналітичному процесі кредитних операцій банку.

Таблиця 2

Шляхи вдосконалення організації обліку та аудиту кредитних операцій банку*

Напрямок	Заходи	Результати
Вдосконалення організації обліку кредитних операцій банку	Запровадження методики обліку відстроченої (пролонгованої) заборгованості за кредитними операціями, передбачивши рахунки для обліку пролонгованої заборгованості в залежності від терміну її виникнення	Надасть можливість достовірно показати ризики банку, стан наявної та майбутньої ліквідності
	Розширення обліку кредитних операцій за термінами надання, отримання шляхом передбачення в Плані рахунків банків України рахунків для обліку короткотермінової (до 1 року), середньотермінової (від 1 до 3 років) та довготермінової заборгованості (більше 3 років).	
Вдосконалення організації аудиту кредитних операцій банку	Розроблення додаткових робочих документів, а саме: Анкети оцінки системи внутрішнього контролю; робочих документів стосовно кредитування юридичних та фізичних осіб	Підвищить ефективності системи внутрішнього контролю, полегшить роботу аудитора
	Розроблення методики складення та заповнення аудиторами запропонованих додаткових робочих документів	

**Джерело: розроблено автором*

Розглянувши методику внутрішнього аудиту кредитних операцій в ПАТ «АЛЬФА-БАНК», з метою підвищення ефективності системи внутрішнього контролю, на другому етапі здійснення перевірки доцільно складення та заповнення аудиторами запропонованих додаткових робочих документів, а саме: Анкети оцінки системи внутрішнього контролю; робочих документів стосовно кредитування юридичних та фізичних осіб.

Анкета надасть можливість аудитору з’ясувати: чи забезпечує наявна система внутрішнього контролю достатню впевненість працівників та керівництва банківської установи, в тому, що поставлені завдання в частині здійснення кредитних операцій будуть виконані; чи знижує ця система ризики виникнення помилок та неадекватних дій.

Бенчмаркінг кредитних операцій банку представляє собою: 1) порівняння своїх показників кредитної діяльності з показниками інших банків конкурентів та організаціями-лідерами; 2) вивчення та застосування успішного досвіду здійснення кредитних операцій.

Основний зміст та мета бенчмаркінгу при здійсненні кредитних операцій полягають в ідентифікації відмінностей з порівнюваним еталоном, визначення причин цих відмінностей та виявлення можливостей щодо вдосконалення об’єктів бенчмаркінгу.

Основні завданнями бенчмаркінгу кредитних операцій банку представлено на рис. 3.

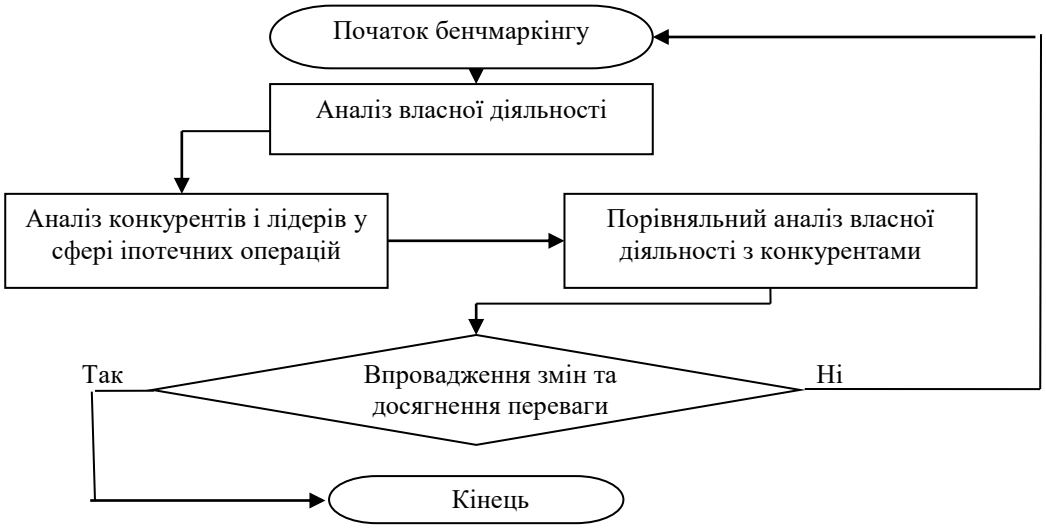

Рис. 3. Основні завданнями бенчмаркінгу кредитних операцій банку*

**Джерело: побудовано автором на основі [71]*

Процес бенчмаркінгового дослідження іпотечних операцій, на нашу думку, повинен включати сім етапів:

1) аналіз внутрішнього стану кредитування в банку та визначення сфер, які потрібно вдосконалити;

2) визначити основні критеріїв, за якими буде проводитись порівняльний аналіз;

3) пошук банків-лідерів для проведення бенчмаркінгу;

4) збір інформації про банк, що є об'єктом порівняння;

5) опрацювання зібраної інформації;

6) розробка рекомендацій;

7) моніторинг та контроль виконання прийнятих рішень.

ВИСНОВКИ

Кредитні операції – це вид активних банківських операцій, пов’язаних із розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування, прийняттям зобов’язання придбати право вимоги боргу або прийняттям зобов'язань про надання коштів (гарантії, поручительства, авалю) за настання умов, передбачених кредитною угодою.

Для удосконалення методики обліку і внутрішнього аудиту кредитних операцій в ПАТ «АЛЬФА-БАНК» було запропоновано відповідно: запровадження методики обліку відстроченої (пролонгованої) заборгованості за кредитними операціями, передбачивши рахунки для обліку пролонгованої заборгованості в залежності від терміну її виникнення; розширення обліку кредитних операцій за термінами надання; розроблення додаткових робочих документів для служби внутрішнього аудиту, з метою підвищення ефективності системи внутрішнього контролю.

Застосування бенчмаркінгу в діяльності банків щодо кредитних операцій на сьогодні є потужним інструментом в умовах глобальної конкуренції. Виокремлення та систематизація класифікаційних ознак бенчмаркінгу кредитних операцій в банку дасть можливість керівництву банків цілеспрямовано застосовувати методику вивчення та впровадження позитивного досвіду конкурентів, партнерів та інших організацій, а також сприятиме інноваційному розвитку кредитних організацій та банків в Україні.

Вибір виду бенчмаркінгу залежить від мети, цілей та завдань, які ставить перед собою банк; можливості отримати потрібну для аналізу та порівняння інформацію; забезпеченості необхідними фінансовими, кадровими, інформаційними, технологічними та іншими ресурсами, а також від досвіду та необхідного часу для його проведення.

Упровадження в організацію економічного аналізу кредитних операцій ПАТ «АЛЬФА-БАНК» бенчмаркінгу дозволить вийти на більш високий рівень застосування можливостей кредитування, а відтак наблизить вітчизняну банківську систему до рівня високо розвинутих країн світ.

АНОТАЦІЯ

випускної кваліфікаційної роботи на тему

«Організація обліку, аналізу та аудиту кредитних операцій банку»
(на матеріалах ПАТ «Альфа-Банк»)

Дипломник: Пузирна Аліна Петрівна
Науковий керівник: к.е.н, доцент Андросенко Олена Олексіївна
Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»
ВНЗ: Чернігівський національній технологічний університет
Навчально-науковий інститут економіки
Місто, рік захисту: Чернігів, 2018
Робота містить: 134 **сторінок,** 6 **таблиць,** 8 **рисунків, список використаних джерел** 90 **найменувань,** 7 **додатків.**

Метою випускної кваліфікаційної роботи є науково-теоретичне обґрунтування і розробка методичних засад та практичних рекомендацій, що спрямовані на удосконалення обліку, аналізу та аудиту кредитних операцій в установах банку.

Завдання роботи:

– з’ясувати економічну сутність кредитних операцій банку;

– оцінити стан і динаміку кредитних операцій в банках України;

– дослідити класифікацію кредитних операцій та нормативно-правове регулювання їх здійснення;

– проаналізувати показники фінансово-економічної діяльності ПАТ «Альфа-Банк»;

– дослідити організацію і методику проведення обліку і аналізу кредитних операцій банку;

– обґрунтувати особливості аудиту кредитних операцій банку;

– надати пропозиції з удосконалення організації обліку та аудиту кредитних операцій банку;

– дослідити можливості бенчмаркінгу як потужного інструменту в аналітичному процесі кредитних операцій банку.

Предметом є сукупність теоретико-методичних та практичних питань обліку, аналізу та аудиту кредитування в банківських установах.

Об’єктом дослідження є процеси облікового й аналітичного відображення кредитних операцій банку та проведення їх аудиту.

У першому розділі досліджено теоретичні основи сутності кредитних операцій банку як об’єктів обліку, аналізу та аудиту; визначено нормативно-

законодавчі документи які регулюють організацію обліку, аналізу та аудиту в банку.

У другому розділі проаналізовано **показники** фінансово-економічної діяльності ПАТ «Альфа-Банк», досліджено організацію обліку, аналізу та аудиту кредитних операцій ПАТ «Альфа – банк».

У третьому розділі наведено шляхи вдосконалення організації обліку, аналізу та аудиту кредитних операцій ПАТ «Альфа – банк», а саме: запропоновано запровадження методики обліку відстроченої заборгованості за кредитними операціями, передбачивши рахунки для обліку пролонгованої заборгованості в залежності від терміну її виникнення; розширення обліку кредитних операцій за термінами надання; розроблення додаткових робочих документів для служби внутрішнього аудиту, з метою підвищення ефективності системи внутрішнього контролю.

За результатами дослідження сформульовані висновки щодо визначення економічної сутності кредитних операцій комерційних банків, зроблено оцінку фінансово-економічного стану банку, обґрунтовано шляхи вдосконалення організації обліку, аналізу і аудиту кредитних операцій ПАТ «Альфа – банк».

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності ПАТ «Альфа – банк» та інших банків України з метою вдосконалення системи обліку, аналізу та аудиту кредитних операцій банків..

КЛЮЧОВІ СЛОВА: КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ, БАНК, ОБЛІК, АНАЛІЗ, АУДИТ, ЕФЕКТИВНІСТЬ.